

Dames en heren,

Ik sta hier voor een raadsel. Letterlijk, want ik sta hier voor een deftige grafsteen met een prachtige geharnaste ridder erop en ik weet niet wie hij is. Dankzij u ligt hij nu niet meer verstopt onder een houten plankenvloer, maar kunnen we hem weer in volle glorie zien. Het raadsel van de ridder is daarmee alleen niet opgelost. Dat zal in het komende kwartier ook niet gebeuren. Maar ik kan wel iets meer vertellen over het dankzij u weer zichtbare adellijke en 'adellijke' vertoon in deze kerk.

De Van Harenskerk waarin u zit, is wat je noemt een adelskerk: een monument voor een adellijke familie – nu uitgestorven – die er ook een eigen grafkapel had. Deze Van Harens zijn in 1814 officieel erkend als 'edelen van Friesland'. Voor die tijd stonden ze jarenlang bekend als 'jonkers'. Toen jonker Willem van Haren deze kerk in de Gouden Eeuw liet bouwen, liet hij de meeste grafstenen die hier toen lagen ongemoeid. Daarbij was vrijwel zeker ook deze prachtige 'ridderzerk'.

Als ik hier zo rondkijk, zie ik heel wat goede gevers die in de jaren zestig, net zoals ikzelf, op de zondagavond de avonturen van Ivanhoe en van Floris zullen hebben gevolgd. Deze ridders leefden volgens de bedenkers van die avonturen in de Middeleeuwen: Ivanhoe omstreeks 1200, Floris wat later. De ridderzerk waarvoor ik nu sta, is zo te zien nog later vervaardigd. Ik denk omstreeks 1550, wanneer ik hem vergelijk met bijna 200 andere Nederlandse 'portretzerken' en bijna 80 Oostfriesse.

De ridder draagt een voor die tijd modern harnas van Italiaanse snit, waarin hij zich soepel kon bewegen. Zo'n harnas is ook te zien op een huis aan de Voorstreek in Leeuwarden. Dat huis heet 'De Yserman'. Het was het stamhuis van een familie van ijzerkooplui die zich later Siderius noemde.

De naam Siderius komt ook op Het Bildt voor, maar op deze zerk staan andere namen. Omstreeks 1740 is dit graf gekocht door de familie Wassenaar. De oude namen maakten toen plaats voor Sijke Wassenaar-van Buuren (1742) en de zoons Hoite (1760) en Beert (1777). *Recycling* dus, ook toen al.

Was de 'ijzerman' op deze steen dan een Siderius? Daarvoor is hij eigenlijk te oud, want de eerste Siderius verscheen hier pas na 1600. Maar het mooie is dat we een lijst uit 1552 hebben van alle Bildtse gezinshoofden die een harnas bezaten – of in geval van oorlog zouden moeten bezitten. In

Sint Annaparochie waren er acht. Ze hadden namen als Buyrtien, Cuyck, Van der Meye en Scheyff. Ridders of edelen waren het voor zover we nu weten niet. Maar blijkbaar wel stoere vechtersbazen.

Van drie harnasdragers kennen we het familiewapen: Cuyck, Scheyff en een Cornelis Willemsz, die eigenlijk een Wassenaar was. Op onze ridderzerk staat ook een wapen. Het heeft de vorm van een wybertje en is in tweeën gedeeld. Wat er verder opstaat, is moeilijk te zien, want het is erg afgesleten.

In 1940 hebben drie deskundigen alle grafstenen in deze kerk zorgvuldig bekeken. Op de ene helft van het wapen op de ridderzerk noteerden ze zeven kruisjes in drie rijen onder elkaar. De andere helft was erg onduidelijk. De kruisjes komen niet overeen met de wapens die ik zojuist noemde. Tussen 1940 en 2016 was de ridderzerk afgedekt door een houten plankenvloer. Zo kwam hij vorig jaar weer aan het licht in dezelfde staat als in 1940. Begin deze maand is hij nogmaals onderzocht.

Met een paar plaatselijke deskundigen heb ik op mijn buik naast de zerk gelegen om het wapen van dichtbij te bekijken. Er zijn foto's met hoog contrast gemaakt. Die zijn beoordeeld door de Fryske Rie foar Heraldyk en door een zerkenspecialiste uit Utrecht. Onze voorzichtige slotsom is dat de beschrijving uit 1940 waarschijnlijk juist is. Maar van wie is het 'kruisjeswapen' dan geweest?

We hebben een vermoeden van een oplossing. In Zuid-Holland kwam omstreeks 1600 een familie Van der Meijden voor met een kruisjeswapen dat erg op het kruisjeswapen op onze zerk lijkt. Hun naam wijst erop dat ze misschien uit Ameide in de Alblasserwaard afkomstig zijn. De aantallen kruisjes op hun wapen variëren, maar het waren altijd drie rijen – net zoals op deze pronkzerk.

Ik moet erbij zeggen dat hard bewijs ontbreekt. Dat klinkt wat raar als je het over een hardstenen zerk hebt, maar ik bedoel dat we van de Bildtse Frans Jans van der Meye uit 1552 alleen een Bildtse vader Jan van der Meye kennen. Die kwam vermoedelijk uit Holland, en wie weet dus uit Ameide. Frans was een dorpsnotabele. Hij was kerkvoogd en dorpsvolmacht en in 1578 flink rijk. Maar wie weet duikt de *missing link* nog eens op. En zoals het zo vaak gaat: je ziet het pas als je het door hebt.

De achttiende-eeuwse familie Wassenaar had daar waarschijnlijk minder mee op. Voor hen telde dat ze met deze zerk een 'passend' familiegraf in deze kerk konden kopen. Ze lieten zich namelijk voorstaan op hun 'adellijke' afkomst, uit een heel oude familie van Hollandse ridders en baronnen.

Zo zijn er wel meer kleurrijke verhalen over de adellijke afkomst van de boerenfamilies die in de loop van de zestiende eeuw het pas ingepolderde Bildt bevolkten. Toen jonker Willem van Haren hier in 1652 regent werd, deed hij er vrolijk aan mee. Zijn familie was ook al niet van oude adel. Ze waren opgeklommen in dienst van de graven van Nassau, eerst in Brabant, later in Friesland. Maar toen Van Haren hier in 1688 een grafkapel aan de kerk liet bouwen, liet hij een Latijnse tekst aanbrengen waarop de zogenaamde oudadellijke afkomst van zijn familie flink werd opgehemeld.

Het is dus niet allemaal oud goud wat blinkt in deze prachtig gerestaureerde adelskerk, maar de Stichting *Alde Fryske Tsjerken* kan u niet dankbaar genoeg zijn dat u aan dit herstel hebt bijgedragen. Zelf ben ik dol op de vaak schitterende oude verhalen die mensen over hun familie vertellen. De grafschriften die we dankzij u nu weer kunnen lezen, getuigen stuk voor stuk van veel verbeelding.

De raadselachtige ridderzerk waarover ik u vandaag heb verteld, spant in dit opzicht de kroon. Of de geharnaste man echt een ridder was, durf ik nog altijd niet met zekerheid te zeggen. Maar zijn harnas is wel prachtig gebeeldhouwd, en de steen is een pronkstuk van ons aller Bildtse erfgoed.

Dames en heren, *rju eale nommele freonen fan de Stifting Alde Fryske Tsjerken*, dank u wel.